

A VÍZÜGYI ÁGAZATI SZAKKÉPZÉS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

Rajz Renáta

oktatási referens, Országos Vízügyi Főigazgatóság

Kivonat

A vízügyi ágazati szakképzés az elmúlt időszakban többször változott. A szakképzésben tanulók s oktatók számára egyaránt nagy kihívásokat hozott a 2020-as év. 2020 január 1-én lépett hatályba a 2019. évi LXXX. sz. törvény a szakképzésről, mely gyökeresen átalakította annak rendszerét. A 2020/2021-es tanévben a szakképzésbe belépő tanulók már e szabályozás alapján kezdték meg tanulmányaikat, a változásokat ettől a tanévtől felmenő rendszerben vezették be, azaz az Országos Képzési Jegyzékben szereplő alapszakmákat kizárólag iskolai rendszerben lehet már tanulni. A vízügyi és a környezetvédelmi képzés 2020-tól újra egy ágazatba került. Ettől kezdve mindkét szakterület tekintetében „Környezetvédelmi és vízügyi” ágazati képzésről beszélünk. Szakmajegyzék szerint a vízügyi képzés mindössze egy technikus formára korlátozódik, melynek megnevezése „vízügyi technikus”, területi vízgazdálkodó, települési vízgazdálkodó és vízügyi gépész választható szakirány. Emellett létezik még a „vízügyi munkatárs” 3 éves képzés is, ami a korábbi vízügyi szakmunkás képzésnek felel meg.

Az új szakképzési rendszer célja, hogy a tanulók karrierlehetőséghez, vonzó oktatási környezethez és naprakész tudáshoz jussanak. Ennek elérése érdekében olyan rendszert állítottak fel, amelyben szélesebb tudással rendelkező, de ugyanakkor a szakmáját jobban ismerő szakembereket tudnak képezni, a mindenkori piaci igényeknek megfelelően. 2020-tól az oktatásban nem csak a szakmajegyzék változása, de a felsőfokú felvételi bemeneti követelmény is módosult. Ez azt jelenti, hogy ezentúl emelt szintű érettségivel mindenképp rendelkeznie kell a lelkes, felsőoktatásban első ízben tanulni vágyóknak.

Ezek a jelentős változások készítették bennünket arra, hogy a szakképzés történetében mélyebbre ássunk, s különös tekintettel a vízügyi szakképzésben próbáljunk analógiákat keresni.

Kulcsszavak

szakképzés, oktatás, szakképzés története, változás, szakközépiskola, szakgimnázium, technikum, szakiskola, szakmunkásképző, stratégia, szakma, duális képzés

A SZAKKÉPZÉS TÖRTÉNETE

A régmúlt

A szakképzés szervezett megjelenése Magyarországon a céhek alapításához köthető, a XIV. században. Magyarországon az elsők között Comenius teremtett a kor igényeinek megfelelő szakképzést. A Sárospataki kollégium számára dolgozott ki új módszereket erre, s 1650 és 1654 között hangsúlyt próbált fektetni a mesterségek kitanítására, a szakmák előtérbe helyezésére és a technikai ismeretek oktatására. A szakképzőintézmények azonban csak a 18. században kezdtek igazán elterjedni.

Mária Terézia híres rendelete, a Ratio Educationis (1777) azonban nem pártolta a szakiskolák működését. Csak később, fia, II. József rendelete hozta létre a nemzeti rajziskolákat, melyeknek célja a céhekben folyó iparos tevékenység gyakorlása volt. Ezután a reformkorban történtek nagyobb változások a szakképzés fejlődésében.

Eötvös József kultuszministersége idején, a népiskolai törvény elfogadása után, 1870-ben a középiskolai törvénytervezet is elkészítette, amiből bár nem született törvény, szükségessége nem volt kérdéses. Ez a középiskola al- és felgimnáziumokból állt volna 4+2 osztállyal, vagy al- és főreáliskolákból 4+3 osztállyal, vagy líceumokból 3 osztállyal, vagy ipari és kereskedelmi szaktanfolyamokból 4 osztállyal. A gimnázium mellett a szakképzés gondolata tehát már realizálódott, az ipari és kereskedelmi szaktanfolyamok beilleszkedtek volna a középfokú oktatásba. Az eötvösi középiskola-konceptió terv maradt csak, s csak halála után Trefort Ágoston ministersége alatt született meg a középiskolai törvény, szakképzés nélkül.

Az 1880-1930 közötti társadalmi fejlődés megkövetelte a gyári munkásság pontos, szakszerű munkáját. Ehhez elengedhetetlen volta képzettség, a szakszerűség, hozzáértés. A szakképzés számára a valódi fejlődést az 1884-es XVII. törvény adta, amely keretet adott a tanoncképzésnek. Ezt követően nagyobb lépéseket a két világháború közti időszak jelentett, amikor a szakképzést alapvetően két részre bontották, ipari és mezőgazdasági képzésre. A mezőgazdasági szakoktatás alapfoka gyakorló kertekben zajlott, majd magasabb szintű volt a magyar királyi mezőgazdasági szakiskolák képzése, ahol gazdák és bérlők gyermekeit képezték.

A két világháború közötti Magyarországon csak két típusú középfokú szakiskola volt, amely továbbtanulásra jogosított. A háború után pedig a szakmai középiskolák száma szépen emelkedett az ötvenes évek elejéig. A politikai vezetésnek érdeke lett a munkás és szegényparaszt származásúak beiskolázása. Viszont 1949-ben valamennyi középiskolát újra gimnáziummá szerveztek át. Megjelentek a technikumok, az ipari, mezőgazdasági és közgazdasági középiskolából. Ezek négy évfolyamos, képesítő vizsgával záruló, oklevelet adó képzések voltak.

A távoli múlt

A szocializmus idején a szakmunkás képzés felvirágzott, ahogy korábban az iparosítás igényelte a komoly fejlesztéseket az oktatás terén is, az 1960-as években több mint 300 szakmában képezték tanulókat és létrejöttek az úgynevezett emelt szintű szakmunkásképző iskolák. 1975-ben vezették be az egységes szakmunkásképzést. 1980-tól az OSZJ-ben (Országos Szakma Jegyzékben) már csak 128 szakma szerepelt. 1973-tól kezdődött, de egy évig tartott csak a technikus képzés, ennek minősége nem közelítette meg a kívánt szintet, s szüneteltették egészen 1980-ig. A rendszerváltás után, az 1990-es években gyökeresen megváltozott az oktatási rendszer. A szakmunkás, technikus és szakközépiskolai szakmák jegyzékét felváltotta az Országos Képzési Jegyzék (OKJ). Az iskolai szakképzés tekintetében a szakma tanulása szakiskolákban a 10., szakközépiskolákban a 12. évfolyamig nem volt lehetséges, a szakmaválasztás kitolódott. Az első szakma megszerzése 23 éves kor alattiak számára nappali tagozaton ingyenessé vált, az OKJ szakképesítések megszerzésére magániskolában is mód nyílt. 2001-ben megjelent a szakközépiskolában és felsőoktatási intézményben is folytatható felsőfokú szakképzés, melynek célja a gyakorlatorientált szakemberek – technikusok – képzése. Az iskolai rendszerű szakképzés meghatározó lett a felnőtt szakképzés.

A közelmúlt

A 2016/17-es tanévtől az addigi szakközépiskolákat szakgimnáziumok váltották fel (1. ábra). A változás lényege az volt, hogy a képzés egy-egy szakirányban ad plusztudást, s négy év után az érettségire egy év tanulással technikus minősítést szerzett a tanuló. Az addigi szakmunkásképző iskolák szakközépiskolák lettek, ahol a tanuló három év alatt megszerezhetette a szakmunkás bizonyítványt, s további két év után érettségit is. Az állami fenntartású szakképzők 2015 óta szakképzési centrumok alá tartoznak. Ekkor már folyt a duális képzési rendszer, mely azzal a céllal jött létre, hogy a termelésben és szolgáltatásban részt vevő vállalatok, elsősorban mikro-, kis- és középvállalatokat bekerüljenek a képzési rendszerbe s ezáltal gyakorlatiassá tegyék a képzést.

		Iskolatípusok			
Régi megnevezés		Gimnázium ↓	Szakközépiskola ↓	Szakiskola ↓	Speciális szakiskola ↓
Új megnevezés		Gimnázium	Szakgimnázium	Szakközépiskola	Szakiskola
Képzési idő		4 év vagy 1+4 év (nyelvi előkészítő évfolyammal)		3 év vagy 3+2 év érettségire felkészítés (opcionális)	4 év
Kimenet		gimnáziumi érettségi	komplex szakmai érettségi (+"szakmai képzettség")	szakmunkás bizonyítvány	
Továbbtanulási lehetőség	Szakképzés	OKJ: 2 év	OKJ: szakmacsoporton belül folytatva 1 év ----- eltérő szakmacsoportban 2 év	További OKJ képzés (ráépítés vagy - érettségi birtokában - alapszakképzés)	
	Felsőoktatás	bármely irányú felsőoktatási szakképzés vagy alap- vagy osztatlan képzés	szakirányú felsőoktatási szakképzés vagy alapképzés (gimnáziumi típusú kiegészítő érettségi után bármely alap- vagy osztatlan képzés)	érettségi birtokában felsőoktatás	
		Munkaerőpiac			

1. ábra. A 2016/17-es tanév rendszere

(forrás: www.palyavalaszas.fpsz.hu)

A jelen

A szakképzés struktúrájának 2020-ban történt átalakítása a 9. évfolyamtól felmenő rendszerben történik. Kifutó rendszerben még működnek a szakgimnáziumi és a szakközépiskolai osztályok, és a sajátos nevelési igényű diákok számára működtetett szakiskolai képzések.

Jelenleg két iskolatípus van:

Egyik a technikum, amely a minőségi szakmai képzést jelenti napjainkban is. A technikusképzés ötéves. Az első két év ágazati ismereteket adó képzése után a második ciklusban duális képzés folyik. A képzés időszakában a tanuló szerződés átalakul munkaszerződéssé, amely a képzés alatt jövedelemhez juttatja a tanulót. A négy kötelező közismereti tárgyból tesznek érettségit a diákok, a technikus szakképzés szakmai vizsgája lesz egyben az ötödik érettségi tárgy.

Másik a szakképző iskola, amely három éves. Az első év ágazati ismereteket adó képzés, az azt követő két évben duális képzés folyik, elsősorban munkaszerződés keretén belül. A végzés után itt is nyitott a lehetőség az érettségi vagy akár a technikus képzettség megszerzésére.

A szakképzési rendszer átalakításának az intézményi struktúra változása mellett része volt az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) racionalizálása, egyszerűsítése is.

A VÍZÜGYI SZAKKÉPZÉS

A vízügyi ágazat szakembereinek elöregedése és a fiatal munkavállalók bevonása komoly problémát jelent az ágazatnak hosszú évek óta. A XXI. század egyik nagy kihívása a víz, mint érték megóvása, a megfelelő minőség megőrzése, a mezőgazdaság felé történő vízszolgáltatás, és közvetve az emberi életek megóvása veszélyhelyzet esetén. Mind a Belügyminisztérium, mind Kormány kiemelten kezeli a vízügyi ágazat munkaerő-megtartó képességének emelését és a megfelelő oktatási lehetőségek megteremtését, illetve az oktatási rendszer támogatását. Jelenleg az Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) által kidolgozott SZAKKÉPZÉS 4.0 stratégia határozza meg a szak- és felnőttképzés rendszerszintű megújítását és továbbfejlesztését. Erre a stratégiára épülő együttműködés eredményeként jött létre a szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény (Szt.) és a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020 (II. 7.) Korm. rendelet (Szt.). Az új stratégia három alappilléren nyugszik, melynek főbb elemei a karrierlehetőség, a vonzó környezet és a naprakész oktatói tudás megteremtése.

2020. szeptember 1.-től radikálisan lecsökkent a szakképzésben megszerezhető szakmák száma az Országos Képzési Jegyzék módosításáról szóló kormányrendelet alapján. Az eddigi 760 OKJ-s képzésből mindössze 174 OKJ-s alapszakma maradt és az Országos Képzési Jegyzék helyét a Szakmajegyzék váltotta fel. A 174 alapszakmát azóta csak iskolarendszerben, azaz technikumban vagy szakképző iskolában lehet tanulni.

A környezetvédelem és vízügy ágazati képzések körében 2021.01.01-től kizárólag iskolai rendszerű képzésben szerezhetők meg az alábbi vízügyes szakmák:

- **Vízügyi technikus**

Környezetvédelem és vízügy ágazat vízügyi területének 5 éves képzése, amely érettségivel és technikus szintű szakképzettség megszerzésével zárul. Választható szakmairányok: Területi vízgazdálkodó, Települési vízgazdálkodó, Vízgépészet.

- **Vízügyi munkatárs**

Környezetvédelem és vízügy ágazat vízügyi területének 3 éves képzése, amely szakképzettség megszerzésével zárul.

Nagy múltú vízügyi képzések

A vízügyi képzést biztosító iskolák közül mind a tanulói létszám mind a képzési színvonal tekintetében kiemelkedik a bajai Szent László Általános Művelődési Központ, a Nyíregyházi Szakképzési Centrum Vásárhelyi Pál Technikum, a Szolnoki Szakképzési Centrum Pálffy-Vízügyi Technikum, a Szegedi Szakképzési Centrum Gábor Dénes Technikum és Szakgimnázium, valamint a Békéscsabai Szakképzési Centrum Vásárhelyi Pál Technikum és Kollégium.

- A bajai technikumban jelenleg is a Dél-Magyarországi középfokú vízügyi képzés fontos centruma. A Nemzeti Közszerződési Egyetem Víz tudományi Karával történő együttműködés megteremtése a vízügyi ágazat utánpótlás bázisának – teljes vertikumot felölelő – egy városban történő létrehozását teszi lehetővé. A szakgimnázium a térségi vízügyi igazgatóságok középfokú szakember utánpótlásának biztosítása mellett közvetlen utánpótlás bázist biztosít a Víz tudományi Kar és a két intézmény oktatói karának együttműködése tovább emelheti a szakmai képzés színvonalát.
- A nyíregyházi technikum – a kedvező földrajzi elhelyezkedésből származó előnyeit kihasználva - ma is több vízügyi igazgatóság legfőbb szakmai utánpótlás bázisa. Ebben a

térségben a vízügyi ágazat elismertsége az országos átlag feletti, ami biztosítja a szükséges tanulói utánpótlást. Az iskola jelenleg a Nyíregyházi Szakképzési Centrum tagintézménye, a vízügyi képzésen túl az építőipar ágazat képzéseivel, illetve az útépítő- és fenntartó technikus képzéssel tovább tudja szélesíteni a minisztérium számára a képzési lehetőségeket, amire a vízügyi szakterületen ugyancsak szükség van. Földrajzi helyzetükből adódóan a képzésüket a határon túli területekre, pl. Kárpátalján élők számára is elérhetővé lehet tenni. Ugyancsak elhelyezkedésük miatt az itt végzett szakemberek a Felső-Tisza vidékén gyakran jelentkező vízkárelhárítási, öntözési feladatokban, valamint a vízellátás és csatornázás területén a most már előre látható munkaerő-hiányt pótolni tudják.

- Szolnokon a Szakképzési Centrum Pálffy-Vízügyi Technikumban folyik az iskolarendszerű, valamint felnőttképzés és felnőttoktatás keretében a vízügyi szakképzés. Az iskola profiljába ugyanakkor a vízgazdálkodás és környezetvédelem mellett az építészet, az elektrotechnika-elektronika, az informatika és a vegyipar szakmacsoport is beletartozik. Az iskolában folyik vízgazdálkodási, környezetvédelmi és építészeti képzés, amire a vízügyi szakterületen szükség van.
- Szegeden, a Gábor Dénes Technikum és Szakgimnáziumban folyik vízügyi szakirányú képzés. A tanulók kollégiumi ellátását az iskolával azonos címen elhelyezkedő, Szeged Városi Kollégium Gábor Dénes Tagintézménye biztosítja.
- Békéscsabán a Szakképzési Centrum Vásárhelyi Pál Technikum és Kollégiumban folyik iskolarendszerű vízügyi szakképzés. Az iskolában a vízügyi képzés mellett még magas- és mélyépítő, útépítő és fenntartó, vasútépítő és fenntartó, geológiai, környezetvédelmi, földmérő és térinformatikai képzés is folyik. Az intézményben az ország tíz megyéjéből érkezett diákok tanulnak. A középiskola kollégiumában minden távol lakó tanulónak jut hely. Az intézmény az Alföld egyik legkorszerűbb informatikai bázisa, nagyszámú új számítógéppel, széles választékú perifériahálózattal, korszerű szoftverekkel.

Egy megszűnt képzés története

Az egyik legnevesebb hazai vízügyi szakképzés 2021-ig Barcson a Dráva-völgye Technikum és Gimnázium oktatási keretei között zajlott. A barcsi képzés óriási hagyománnyal rendelkező fél évszázados működése alatt. 1971-ben indult Barcson a vizes szakképzés, s a Dél-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság kivitelezésében pedig még azon a nyáron felépült az iskolához tartozó kollégium is. A vízgazdálkodási és vízépítési szak párhuzamosan indult a meglévő gimnáziumi képzéssel, majd 1972-ben a vízügyi tagozaton megkezdődött a levelező oktatás is (2. ábra).

2. ábra: A barcsi képzés képeiben

Egy virágzó képzés története

A Nyíregyházi SZC Vásárhelyi Pál Technikuma, közismertebb nevén, régi nevén ÉVISZ (Építőipari és Vízügyi szakközépiskola) – 1969. szeptember 1-jén nyitotta meg kapuit, új szakközépiskolaként. Képzési profiljában vízügyi képzésben a Vasvári Pál Gimnázium és a Kossuth Lajos Ipari Szakközépiskola vonalát vette át. Az iskola 1971-ben vette fel a reformkor legnagyobb vízügyi mérnökének, Vásárhelyi Pálnak a nevét.

Az iskola megalakulásától 1984-ig a negyedik év végén a tanulók érettségi és képesítő vizsgát tehettek, 1985-től 1993-ig a képzés 5 éves lett, és a tanulók csak az 5. év elvégzése után tettek képesítő vizsgát. Ezután az I. világbanki pályázat elnyerésével megindult a még jelenleg is folyó építészeti és környezetvédelmi-vízgazdálkodási szakmacsoportos képzés.

Majd a 2000/2001. tanévvel a környezetvédelmi és vízgazdálkodási szakmacsoportban beindult egy újabb elnyert világbanki program, amely az ún. Piacorientált képzés fiataloknak „A” komponens nevet viseli. Az iskola korszerű környezetvédelmi – vízügyi oktatóbázissal rendelkezik (3. ábra).

3. ábra. A nyíregyházi képzés gyakorló pályája

A vízügyi ágazati szakképzés változása – duális képzés

Az oktatási struktúra megváltoztatása új utat nyitott a környezetvédelem és vízügy ágazati képzések terén. A 2019/2020-as tanévig 12 szakközépiskolában folyt vízügyi oktatás, ekkor a vízügyi képzésben résztvevők összes létszáma alig haladta meg országosan az 500 főt. A vízügyi ágazat több szinten folyó pályaaorientációs tevékenysége nem hozta a várt beiskolázási adatokat.

A 2020-ban bekövetkezett szakképzési változások pozitív irányba billentették a szakképzési beiskolázási mutatókat. 2020/2021-es iskolaévtől környezetvédelem és vízügyi ágazati képzést 44 oktatási intézmény hirdetett – a korábbi 12-vel szemben -, amelyből 17 intézményben volt nevesített vízügyi képzés. Láthatóan az újra környezetvédelemmel közös ágazati oktatás

vonzóbbá vált a természetet, vizet, környezetvédelmet kedvelő továbbtanulni vágyók számára. A 2021/2022-es tanévben már mindösszesen 566 tanuló kezdte el tanulmányait, 168-an közülük a vizes szakmairányt megjelölve.

A szakképzés változása új kihívás elé állítja a vízügyi ágazatot is.

A 2020 elején hatályba lépett jogszabályok, a szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény, illetve a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020. (II. 7.) Kormányrendelet, lefektették a megújult duális képzés (a vízügy a felsőoktatásban szervezett duális képzési rendszerben vett részt a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Víz tudományi Karával együttműködve) szabályozási kereteit. A duális képzésben már részt vevő, illetve az abba belépni szándékozó vállalatok, intézmények és a szakmatanulás mellett elkötelezett tanulók az elmúlt időszakban ismerkedtek az új rendszerrel, tapasztalatokat szerezhettek a duális képzés gyakorlati megvalósítása során. Számos új fogalommal kellett megismerkedniük, illetve valamennyi szereplőnek hozzá kellett szoknia ahhoz az újdonsághoz, hogy a szakmát tanulók immár akár munkavállalói jogviszonyban állhatnak a képzőhellyel, alapvetően a duális képzőhelyhez kapcsolódik a szakmai oktatásnak ez a része. A Szakmajegyzék szerinti szakma elsajátítása 2020 szeptemberétől szakképzési munkaszerződés keretében zajlik.

Az új jogszabályi keretek komoly lehetőséget jelentenek a cégek számára, hogy saját kézbe vegyék a munkaerő-utánpótlást és -képzést. Ugyanakkor a megváltozott keretek között a szakképzésben való részvétel sokkal nagyobb tudatosságot és elköteleződést kíván meg egy duális képzőhelyként működő cégtől, ennek következtében azonban sokkal több eszköz is van a kezében a jövőbeli munkavállalók képzését, kiválasztását illetően. A duális képzőhelynek meg kell terveznie a képzés folyamatát és módszertanát, a minőségbiztosítást és annak működtetését. A képzésbe újonnan belépő vagy régóta képző cégek akár a teljes szakirányú oktatást megszervezhetik, ha erre van kapacitásuk, azaz nemcsak a klasszikus értelemben vett gyakorlatot, hanem az ehhez kapcsolódó szakmai elméleti elemek oktatását is vállalhatják, így életszerűbbé válhat a szakma tanulása. A kibővült keretek között azonban még nagyobb hangsúlyt kap a szakképző intézménnyel való kölcsönös együttműködés.

A Belügyminisztérium támogatása mellett az Országos Vízügyi Főigazgatóság a vízügyi igazgatóságokkal, víziközmű szolgáltatókkal, nagymúltú technikumokkal együttműködve komoly erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy a duális képzés jogszabály adta lehetőségeit megvizsgálva a vízügyi ágazatban is bevezetésre ajánlhassa a duális képzést.

A képzéshez szükséges erőforrások, úgy, mint oktatásba bevonható szakképzett munkaerő, a képzéshez szükséges eszközök, segédletek, műszerek, munkaruházat, szállító járművek többnyire rendelkezésre állnak. A képzés finanszírozásának lehetősége az ágazatban még nem tisztázott. A vízkárelhárításos időszakok is problémaként jelentkezhetnek az oktatásban.

Irodalomjegyzék

https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2018/01/mt_2016_hun_41.pdf

[6.1. A szakképzés magyarországi története és jelenlegi szabályozása, helyzete | Agóra Oktatási Kerekasztal \(agoraoktatatas.hu\)](#)

[A szakképzés története, jelenlegi helyzete és megítélése Magyarországon - PDF Free Download \(docplayer.hu\)](#)
[SODORVONAL 2021_03.pdf \(vizugy.hu\)](#)

[Történet | Nyíregyházi ZC Vásárhelyi Pál Technikum | EDIR \(nyszcevisz.hu\)](#)

<https://dualis.mkik.hu/reader/>